
Mannen en vrouwen in de gemeente van God

Aantekeningen bij 1 Korinthe 11:1-16

11:1 Wees navolgers van mij, zoals ik navolger van Christus ben.
2 En ik prijs u, broeders, omdat u in alles aan mij denkt en aan de overleveringen vasthoudt, zoals ik die aan u heb overgeleverd.
3 Maar ik wil dat u weet dat Christus het hoofd is van iedere man en de man het hoofd van de vrouw en God het hoofd van Christus.
4 Iedere man die bidt of profeteert en iets op zijn hoofd heeft, onteert zijn hoofd.
5 Iedere vrouw echter die bidt of profeteert met onbedekt hoofd, onteert haar eigen hoofd, want het is precies hetzelfde alsof zij kaalgeschoren is.
6 Want als een vrouw het hoofd niet bedekt heeft, laat zij zich dan ook maar kaalknippen. Als het echter voor een vrouw schandelijk is kaalgeknipt of kaalgeschoren te zijn, laat zij dan het hoofd bedekken.
7 Een man moet het hoofd namelijk niet bedekken, omdat hij het beeld en de heerlijkheid van God is. De vrouw is echter de heerlijkheid van de man.
8 De man immers is niet uit de vrouw, maar de vrouw uit de man.
9 Want ook is een man niet geschapen omwille van de vrouw, maar een vrouw omwille van de man.
10 Daarom moet de vrouw een teken van gezag op het hoofd hebben, omwille van de engelen.
11 Evenwel is de man niet zonder de vrouw, en de vrouw niet zonder de man, in de Heere.
12 Want zoals de vrouw uit de man voortkomt, zo is ook de man er door de vrouw, maar alle dingen zijn uit God.
13 Oordeel bij uzelf: is het gepast dat een vrouw met onbedekt hoofd tot God bidt?
14 Of leert ook de natuur zelf u niet dat als een man lang haar draagt, het een oneer voor hem is?
15 Maar als een vrouw lang haar draagt, is het voor haar een eer, omdat het lange haar als een bedekking aan haar gegeven is.
16 Maar als iemand op twist uit lijkt te zijn, wij hebben een dergelijke gewoonte niet, en de gemeenten van God evenmin.

Was Paulus een vrouwenhater?

Meermalen heb ik door christenvrouwen de volgende vragen horen stellen.

- ‘Moet ik echt een hoed op in de kerk?’
 - ‘Waarom moet ik persé lang haar; dat staat me helemaal niet. Paulus moest eens weten wat een werk lang haar me elke dag geeft’ (...1Tim.2:9).
 - ‘Waarom mogen mannen in de kerk wel spreken en vrouwen niet?’ (1Kor.14:34-35)
- Hoe meer tekstgedeelten we erbij nemen (Gen.3:16; Ef.5; 1Petr.3:6; 1Tim.2:11-14), hoe meer vragen er te stellen zijn.

De betreffende bijbelgedeelten lijken haaks te staan op de manier zoals in onze samenleving met de verhouding tussen man en vrouw omgegaan wordt. Op allerlei manieren wordt ons verteld dat mannen en vrouwen gelijke kansen moeten hebben, op moeten komen voor hun eigen belangen, zich niet moeten laten leiden door ouderwetse (christelijke) rollenpatronen. Kortom: de onderdrukking van de vrouwen door mannen moet stoppen.

Op zich hoeft de weerstand tegen Bijbelse lijnen ons niet te bevreemden, gezien het feit dat deze huidige aïoon in de Bijbel de ‘boze aïoon’ genoemd wordt (Gal.1:4). Kunnen we anders verwachten van een maatschappij waarin niet meer Gods normen en waarden op de eerste plaats staan. De vragen die het onderwijs van Paulus aangaande mannen en vrouwen oproept, gaan echter ook de christelijke gemeente niet voorbij. Ook veel christenen kunnen moeilijk overweg met de stelligheid waarmee Paulus richtlijnen geeft voor het functioneren van mannen en vrouwen binnen het huwelijk en de gemeente. De makkelijkste manier om hier mee om te gaan, is om deze aanwijzingen voor tijdgebonden te verklaren. ‘Paulus zou het in deze tijd vast en zeker anders gezegd hebben.’

Iedere serieuze bijbellezer weet dat we op moeten passen om bijbelse gegevens onverkort door te vertalen naar onze huidige situatie. Denk eens aan details van de wetten die God aan Israël gaf, of aan de opdracht om al Gods vijanden te haten of zelfs te doden. Het is normaal dat we bij bijbeluitleg zoeken naar een verantwoorde doorvertaling van gegevens die qua cultuur, taal en godsdienst een heel eind van ons af staan.

Het feit blijft echter staan dat we een en ander pas goed kunnen bepalen na een grondig onderzoek van de bijbelse gegevens. Ik stel voor om dit ook toe te passen op ons onderwerp.

Was Paulus een vrouwenhater?

Ik beperk mezelf voorlopig maar even tot passages uit de eerste Korinthebrief.

- In 1Kor.7 gaat Paulus de stelling aan dat het beter is om niet gehuwd te zijn, omdat je dan beter in staat bent om met onverdeelde aandacht de Heere te dienen. In dat zelfde hoofdstuk stelt hij echter ook duidelijk dat als je wel gehuwd bent, je als echtgeno(o)t(e) aan wederzijdse verplichtingen gehouden bent. Je kunt niet zomaar de ander verlaten. Je kunt jezelf ook niet zomaar onttrekken aan je huwelijkse verplichtingen, omdat je graag met andere dingen bezig bent. De enige uitzondering die Paulus hiervoor maakt, is die van het gebed, en dan met goedvinden van beide echtgenoten. Uit deze passages blijkt duidelijk dat Paulus het huwelijk hoog acht. Hij wil niet dat partners er maar een beetje op los leven naar hun eigen goeddunken. Er gaat zelfs van het huwelijk een zekere heiligende werking uit op de ongelovige echtgeno(o)t(e) en eventuele kinderen (7:14).
- Twee hoofdstukken daarvoor, in 1Kor.5, verbiedt Paulus onomwonden hoererie. Een huwelijk moet zich kenmerken door wederzijdse trouw.

Het zal duidelijk zijn dat dergelijke inzetten bescherming bieden aan zowel de getrouwde man als de getrouwde vrouw. Zouden dergelijke opmerkingen uit de mond kunnen komen van een vrouwenhater? Kunnen wij überhaupt in de Bijbel iets vinden waaruit blijkt dat God mensen onrecht aandoet, hen kleineert of weerhoudt om de mens (man of vrouw) te zijn die Hij bij de schepping in gedachten had?

Dit wetende, blijven de passages uit hoofdstuk 11 en 14 toch vragen oproepen. Voordat ik over die passages wat opmerkingen wil maken, stel ik voor om nog even wat langer stil te staan bij de context waarin Paulus dit alles schrijft.

De opbouw van de gemeente als hoofddoel

Direct voorafgaand aan hoofdstuk 11:1-16 staat 10:23-33. In dit gedeelte komt Paulus tot de een samenvattend appél om alles te doen tot eer van God (10:31). Wees in niets (ook niet in de dingen waarvan je zelf overtuigd bent dat ze goed zijn) een struikelblok voor anderen, maar streef er juist naar om anderen te behagen. 'Zoek niet je eigen voordeel, maar dat van velen, opdat zij behouden worden' (10:32).

- In 9:19-23 geeft Paulus een illustratie uit zijn eigen leven over hoe hij dit ook zelf in praktijk brengt. 'Allen ben ik alles geworden, om in elke geval enigen te behouden. Ik doe alles ter willen van het evangelie...' (9:22b-23a).
- Hoofdstuk 6:20 'Verheerlijk dan God in je lichaam...' 'Je bent niet van jezelf (6:19).
- Hoofdstuk 10:23 'Alles is geoorloofd, maar niet alles is nuttig. Alles is geoorloofd, maar niet alles bouwt op.'
- Hoofdstuk 14:40 'Laat alles betamelijk en in goede orde gebeuren.'

Bladerend in de eerste Korinthebrief ontdek je al snel dat dit soort uitspraken aansluiten bij de grote boodschap die steeds weer naar voren komt: het gaat om de opbouw van Gods gemeente, de tempel van de Heilige Geest (3:16). Alle zonden binnen de gemeente van Korinthe die Paulus aanklaagt, hebben gemeen dat ze de groei van Gods gemeente en het getuigenis afbreken. Ook de opmerkingen uit 11:1-16 staan niet op zichzelf en vormen een inleiding (11:17) op een reeks van vermaningen met betrekking tot gemeentelijke zonden. Individuele zonden of zonden van een kleine groep brengen schade toe aan het geheel. Paulus beseft dit zo duidelijk, dat hij op verschillende manieren steeds weer de boodschap doorgeeft, dat niet onze individuele ideeën of belangen vooraan moeten staan, maar de prioriteiten zoals God ze stelt.

Wil ik mezelf laten leren?

Als we zo al even vooruit kijken naar de vermeende 'vrouwonvriendelijke passages', dan mogen we (zowel mannen als vrouwen) nu al elkaar de vraag stellen of we ten diepste bereid zijn om onze eigen 'verworvenheden' in te ruilen voor de zaken zoals God ze ons laat zien.

Als we recht willen doen aan de boodschap van de hele eerste Korinthebrief, dan kunnen we er niet onderuit om eerlijk de reden(en) van onze vragen onder ogen te zien. Niet zelden is, als de Bijbel ons normen en waarden voorhoudt, onze wedervraag: 'Wat mag ik wel of niet?' 'Waar liggen de grenzen van dat wat nog net geoorloofd is?' Gezien de context is dit de verkeerde houding om deze bijbelstudie mee in te gaan. Ben ik bereid om me onbevangen te laten leren wat God mij wil zeggen? Durf ik te vertrouwen op het feit dat God altijd het beste met mij voor heeft, ook in deze dingen? Kan ik me losmaken van de ballast die ik meedraag; de ballast van scheefgegroeide zaken op het gebied van de verhouding tussen mannen en vrouwen; binnen en buiten het huwelijk? Is ons antwoord 'nee', bespreek dit dan met de Heere en vraag Hem of hij je wil helpen om nieuw onderwijs te kunnen ontvangen.

Vanuit deze houding zijn we er klaar voor om verdere tekstgegevens tot ons te laten komen.

Hoofdstuk 11:1-16

Context

1Kor.11:1-16 is ingeklemd tussen 10:31-33 en 11:17 e.v. De wijze waarop Paulus de problematiek van de hoofdbedekking aansnijdt, doet vermoeden dat er in de gemeente van Korinthe sprake was van het zich op een onjuiste wijze gedragen van vrouwen en misschien ook wel van mannen, waardoor de rust en orde in de gemeente werd aangetast.

Paulus' onderwijs over dit punt past hiermee in het rijtje van de andere onderwerpen waar hij in deze brief over schrijft: partijschap, hoererij, rechtszaken, huwelijk en echtscheiding, offervlees, maaltijden, gaven, profetie, tongentaal...

Feit of persoonlijke mening

Het woordje 'maar' (vs.3), wat vers 1-2 en 3 verbindt, wijst op een tegenstelling tussen beide passages. In vers 1-2 gaat het over het navolgen van Paulus en de inzettingen zoals hij ze heeft overgeleverd. Met het oog op de zaken waarin hij in vers 3 spreekt, gebruikt Paulus in vers 3 het woord 'kennen'. Het grondwoord is hier 'eido', wat vertaald kan worden met weten, zien, begrijpen, er zeker van zijn. Dit grondwoord, wat ook gebruikt wordt in 2:2 en 8:1+4, geeft aan dat de zaken die in vers 3 genoemd worden fundamentele gegevens zijn en niet allereerst de mening van Paulus zelf. Het onderscheid tussen feit en persoonlijke mening is ook in hoofdstuk 7 goed te zien (7:10, 12, 25).

Alles gezegd hebbende, doet Paulus in vers 13-15 nog een beroep op het normale verstand van de lezers. 'Oordeel bij uzelf...' Mocht dit niet genoeg zijn om tot een helder inzicht over deze dingen te komen, dan is Paulus in ieder geval niet van plan om hier verder over te twisten. Met het 'niet twisten' (vs.16) haalt Paulus in elk geval niet onderuit wat hij daarvoor als feiten heeft gepresenteerd.

Bidden en profeteren

Het wel of niet dragen van hoofdbedekking houdt verband met bidden en profeteren.

Over bidden schrijft Paulus ons in de eerste Korinthe brief, dat het een activiteit van de geest is (14:14-15) <waarbij we overigens ook ons verstand moeten gebruiken>; bidden (en vasten) mag voor echtgenoten de enige reden zijn om zich voor een periode aan elkaar te onttrekken (7:5). Bidden heeft dus een 'hoge status'.

Profetie wordt genoemd als één van de gaven van de Geest (12:10); profetie is een gave waar je meer naar moet staan dan naar het spreken in tongen; profetie bouwt de gemeente op (14:1-4); profetie moet door gelovigen getoetst worden (14:29-33 - vgl.2:13). Ook van profetie kan gezegd worden dat het binnen de gemeente een 'hoge status' heeft.

Zowel bij bidden als profeteren is er wederzijdse communicatie tussen de gelovige en God. Gebed en profetie spelen zich af op het terrein van het onstoffelijke, als communicatie tussen onze geest en God zelf. Deze wetenschap brengt ons al een heel stuk dichterbij de betekenis van vers 10.

Terzijde: in 1Kor.11 wordt dus niet gezegd dat vrouwen niet mogen bidden of profeteren in de gemeente. Paulus gaat alleen in op de wijze waarop zij dat doen.

Hoofd

Het hoofd-zijn van de man ten opzichte van de vrouw wordt vergeleken met het Hoofd zijn van Christus over de man. Allereerst dit: omdat Christus zelf als voorbeeld aangehaald wordt, kan dat wat God hier tot mannen en vrouwen wil zeggen gewoonweg niet fout zijn.

De oplettende lezer zal zich bij het lezen van vers 3 wellicht veel meer afvragen waarom Christus het hoofd van de man genoemd wordt, en niet van de vrouw.

Veel uitleggers koppelen deze tekst aan Ef.5:23, waar eveneens de man het hoofd van de vrouw genoemd wordt. Christus wordt hier het Hoofd van de gemeente (en niet van de man alleen) genoemd. Onder de 'man' van 1Kor.11:3 moeten wij volgens hen dan ook 'mens' verstaan. De grondtekst geeft in dit geval de ruimte om zo te vertalen, al moet gezegd worden dat het niet de meest voor de hand liggende vertaling is. Als we deze vinding vervolgens echter toepassen op alle keren dat er in 1Kor.11 gedeelte 'man' staat, ontstaat er een probleem. We moeten dan zonodig het zelfde grondwoord opeens weer met 'man' gaan vertalen, omdat anders de teksten niet meer kloppen.

Ik ben van mening dat we niet zomaar de feiten uit 1Kor.11 mogen mixen met die uit de Efezebrief. Er is in dit geval namelijk sprake van twee gradaties in openbaring. In de brief aan Efeze (en die van Kolosse) verkondigt Paulus het geheimenis, de boodschap die van alle eeuwen verborgen is gebleven (Ef.3; Kol.1). Het eigene van dit geheimenis is dat iedere gelovige in-Christus is en met Hem gezegend en gezet is in de hemelse gewesten (1:3; 2:6). Christus is het Hoofd (Kol.1:18) en de gemeente is Zijn lichaam. Het lichaam deelt in de zaken die het Hoofd betreffen. Ook in Rom.12 en 1Kor.12 wordt de gemeente vergeleken met een lichaam. Hier wordt echter Christus niet als Hoofd genoemd, maar wordt het menselijke lichaam gebruikt om de werking van een gemeente (gemeenschap) te illustreren: we hebben elkaar allemaal nodig. De boodschap van de brief aan Korinthe en Romeinen is er een van voor Paulus' eerste gevangenschap in Rome; die van Efeze en Kolossenzen van tijdens zijn gevangenschap in Rome. Het voert nu te ver om alle consequenties uit te diepen die de boodschap van het geheimenis met zich meebrengt, maar omdat de contexten tussen de passage uit 1Kor.11 en die van de Efezebrief zo verschillen, lijkt het me voor de hand liggend om de teksten over man en vrouw niet over elkaar heen te leggen, hoewel beide gedeeltes elkaar ook weer niet op alle punten tegenspreken.

Wat betekent 'hoofd' dan wel? Het hoofd is, behalve dan lichaamsdeel, in de Bijbel allereerst het hart, de plaats waarin het leven zich concentreert. Ook komen we het woord 'hoofd' tegen in figuurlijke zin; dan wordt er een mens mee bedoeld, iemand van wie leiding uitgaat. We kunnen hier bijvoorbeeld denken aan een stamhoofd. In 1Kor.11 worden de biologische en de figuurlijke betekenis van 'hoofd' door elkaar heen gebruikt. In vers 3 is duidelijk sprake van de figuurlijke betekenis. Het 'onteren van zijn hoofd' in vers 4 wordt waarschijnlijk ook figuurlijk bedoeld, zeker als we daar de verklaring uit vers 7 bij nemen. Trekken we deze lijn door, dan moet met het 'haar hoofd' in vers 5 de man bedoeld worden, hoewel de koppeling die Paulus dan opeens gaat leggen met haardracht verwarrend werkt. In vers 10 komen we 'hoofd' wel tegen in de betekenis van lichaamsdeel. De 'volmacht' kunnen we hier koppelen aan de hoofdbedekking.

Als er één mens is geweest waarvoor de omschrijving 'hoofd' gold, dan was en is het wel Jezus Christus. In Hem komen de biologische en figuurlijke betekenis van het hoofd samen: Hij is het centrum (zelfs de Bron) van het leven, van Wie leiding uitgaat, wiens woorden en daden beslissend zijn voor degenen onder Hem. Christus wordt niet voor niets in de Bijbel Hoofd genoemd (Ef.4:16; 5:23; 5:29).

Toegepast op 1Kor.11:3 is Christus de leidsman van de man, Degene waaraan de man zijn voorbeeld ontleent om ook zelf hoofd, leidsman te zijn van de vrouw. We kunnen deze vergelijking tussen Christus en de man vanuit het begrip 'hoofd' uitbreiden. Het 'hoofd' heeft een voorwaardenscheppende rol.

De gehuwde vrouw of de vrouw in het algemeen

De vraag wordt wel eens gesteld of volgens 1Kor.11 de man het hoofd van iedere vrouw is, of dat het gaat om het hoofd-zijn over je eigen vrouw alleen. Het antwoord hierop kan van belang zijn als het gaat om de vraag of de vrouw ook een andere man als hoofd moet erkennen.

Als we de Ef.5:23 en 1Kor.11:3 vergelijken in de grondtekst, valt op dat in Ef.5 gesproken wordt over 'de man als hoofd van zijn vrouw' en in 1Kor.11 over 'de man als hoofd der (van de) vrouw'. Dit verschil geeft aanleiding om te denken dat in 1Kor.11 de man als hoofd van de vrouw in het algemeen gezien wordt. Het feit dat in vers 3 gezegd wordt dat Christus het hoofd van iedere man is, versterkt deze gedachte. Ook als we de passage verder doornemen, lijkt het over mannen en vrouwen in het algemeen te gaan. In 1Kor.14:34-40 gaat het in ieder geval over mannen en vrouwen

in het algemeen. Ik heb de neiging om dit met betrekking tot 1Kor.11 ook zo te zien. Koppelen we dit gegeven terug naar het begrip 'hoofd', dan leren we hieruit dat van de mannen een houding verwacht mag worden die leidend en voorwaardenscheppend is.

Scheppingsorde

Ook al kunnen mannen en vrouwen 'in de Heere' in een gemeente niet los van elkaar functioneren (vers 11; beiden hebben gaven - 1Kor.12), toch leert de Bijbel duidelijk dat er een scheppingsorde is. Paulus grijpt in 1Kor.11 terug op de situatie vóór de zondeval (vers 8-9; Gen.2:23). 'Adam is eerst geschapen' (1Tim.2:13). Daar doet het feit dat Adam zonder vrouw niet compleet was, niets aan af.

De man is geschapen uit de aarde (adamah). De vrouw is geschapen uit de man (rib). De man zonder vrouw is niet compleet. De mens miste een hulp tegenover zich (Gen.2:18-20). Hulp = keneghdo = een waardige tegenpool. Eva completeerde de man.

Man en vrouw zijn een eenheid. Ze zijn daarmee niet automatisch gelijk. De delen die samen 1 zijn, zijn niet verwisselbaar. Geen scheiding, maar wel onderscheid.

In vers 1Kor.11:12 benoemt Paulus de afhankelijkheid van de man ten opzichte van de vrouw. Hij doelt daarbij op het feit dat elke man - m.u.v. Adam - *door* een vrouw ter wereld is gebracht. Vers 8 en 12: 'de vrouw is *uit* (ek) de man', maar (vers 12) 'de man is *door* (dia) de vrouw' en 'alle dingen zijn *uit* (ek) God'.

In de Bijbel heeft dit positieverschil tussen man en vrouw niet de negatieve lading die het tegenwoordig vaak heeft (vgl. 1Petr.3:5-7). Als we het onderwijs uit de Bijbel over deze zaken in zijn geheel tot ons laten komen, ontdekken we waarom die spanning niet aanwezig is: er wordt niet alleen van de onderdanigheid van de vrouw uit gegaan, maar ook van de zorg van de man voor de vrouw.

De problematiek in Korinthe

De reden dat Paulus over dit alles moet schrijven aan de gemeente van Korinthe, is waarschijnlijk dat er in die gemeente vrouwen zijn die dit positieverschil willen ontkennen; of dit in ieder geval door hun gedrag suggereren. Paulus maakt hier, maar ook op andere plaatsen in zijn brieven duidelijk dat het positieverschil tussen man en vrouw ook in de gemeente zichtbaar moet blijven. Getuige de oproep van Paulus, ontkrachten sommige vrouwen in Korinthe dit waarschijnlijk (vers 13) door geen hoofddoek meer te dragen in de samenkomsten (en dus ook niet tijdens het bidden en profeteren). Gezien de andere zonden die in deze gemeente circuleerden, hoeft ons dit niet te verbazen. We kunnen het ons echter niet permitteren om de situatie te veel in te vullen, want we weten het gewoonweg niet tot in detail. Het niet dragen van een hoofddoek door een vrouw was in ieder geval in die tijd voor zowel Joden als heidenen een schaamteloos en provocerend gebaar. Het is goed mogelijk dat Paulus hier op in gaat, omdat hij voorziet dat vaak uit het een het ander voortvloeit. We zien hiervan een voorbeeld in 1Kor.15. Wie de opstanding der doden loslaat, tast in feite het heilswerk van Christus aan. Zo kan ook het loslaten van de scheppingsorde consequenties hebben voor het gezag van Christus zelf binnen de gemeente.

Vanwege de engelen...

Denken we het net een beetje te begrijpen en dan lezen we in vers 10 dat dit alles ook nog te maken heeft met engelen.

Gezien de wijze waarop de scheppingsorde door de zonde tot misbruik van de vrouw geleid heeft, is het soms begrijpelijk dat vrouwen moeite hebben met passages als 1Kor.11. Het zich losmaken van de man is niet alleen een bevrijding uit allerlei misstanden, maar vormt tevens een nieuwe bedreiging.

Door de zondeval werd de vrouw namelijk kwetsbaar. Zowel man als vrouw hebben gezondigd, maar de Bijbel maakt onderscheid in de wijze waarop dat gegaan is.

De slang kwam eerst tot Eva en verleide haar. (1Tim.2:14) Eva wordt de verleiding toegerekend.

Adam volgde Eva (bewust!) in de zonde. (Rom.5:12-21) Adam wordt de overtreding toegerekend.

Eva (en in haar alle vrouwen die uit haar geboren werden) legde verbinding met de boze geestelijke wereld. De satan ontdekte die zwakke plek en zet nog steeds daar de aanval in. Gen.3:15. Door alle eeuwen heen is er de strijd tussen het zaad van de vrouw en het zaad van de slang geweest en die strijd zal tot op het einde voortduren. Als we de gegevens uit Gen.6, 2Petr.2:4-9 en Jud:6 op ons in laten werken, ontdekken we dat de Bijbel spreekt over engelen die hun beginsel niet bewaard

hebben: gevallen engelen die gematerialiseerd zijn. Ook de zonde van Sodom en Gomorra wijst in deze richting: geslachtsgemeenschap tussen wezens van verschillend vlees en niet (in de eerste plaats) van verschillende sekse. Wellicht komen zulke huwelijken in de eindtijd weer terug (Mt.24:37-38). Sommige uitleggers wijzen in dit verband ook op de rol die engelen in de eindtijd zullen spelen (Openbaringen).

Het kan niet anders of Paulus heeft deze feiten in gedachten als hij in 1Kor.11:10 over de engelen spreekt. De man die zijn positie inneemt, heeft als taak de satan en andere boze invloeden de pas af te snijden. Het doel van satan is verleiden tot afval van God. Satan wil de vrouw verleiden tot onafhankelijk handelen en de man tot het tegenovergestelde van handelen ('Adam, waar zijt gij?'). In termen van bescherming gesproken: de man die Christus als zijn schuilplaats aanvaardt, is ook in staat de vrouw bescherming te bieden tegen ongewenste invloeden. Een vrouw moet een 'exousia' op het hoofd hebben, een volmacht (vers 10). Het woord 'exousia' wordt ook vertaald met 'macht' (Mt.7:29; 1Kor.7:37 en 15:24), 'vrije beschikking' (Rom.9:21), 'overheid' (Rom.13:3) en 'bevoegdheid' (1Kor.9:4-6). Met deze 'volmacht' wordt, in lijn met de voorgaande teksten, de hoofdbedekking van de vrouw bedoeld. De hoofdbedekking tijdens het bidden of profeteren symboliseert het feit dat de vrouw onder de man staat, die haar op zijn beurt weer leidt en beschermt. Als de satan bij de man komt, stuit hij Christus; als hij bij de vrouw komt, stuit hij op de man, die staat in de volmacht van Christus. De vrouw die bidt of profeteert met gedekt hoofd laat tegenover de engelen zien dat ze niet zo kwetsbaar is als ze vanwege de zondeval lijkt.

De Kanttekeningen geven over de engelen in 1Kor.11:10 de volgende verklaring:

'Dit verstaan sommigen van de leraars der gemeente, die in de Schrift ook engelen, dat is, boden of gezanten Gods genaamd worden, {Mal.2:7; Op.1:20}. Doch dit kan beter verstaan worden van de dienstbare geesten, die vanwege hun ambt eigenlijk doorgaans engelen genaamd worden. Want dewijl zij in de vergaderingen der gelovigen tegenwoordig zijn, {Ps.34:7-8; Mt.18:10} en door onordelijkheid of ongeschiktheid, die daar zou mogen gepleegd worden, bedroefd worden, zo vermaant de apostel de vrouwen, dat zij deze heilige geesten ook behoren te ontzien, om hen hierin niet te bedroeven.'

Gezien de gegevens die de Bijbel geeft over de 'foute engelen', geef ik daar toch de voorkeur aan boven deze verklaring van de Kanttekeningen, hoewel ik moet toegeven dat 'mijn' visie een groter beroep doet op ons voorstellingsvermogen dan die van de Kanttekeningen.

Ook voor ongehuwde vrouwen en weduwen voorziet God in deze bescherming (1Kor.7:36; Num.30; 1Tim.5:3-16; 1Tim.4:5-6).

Hiermee komen we weer terug bij het bidden en profeteren. Beiden spelen zich af op het terrein van het onstoffelijke, het terrein waar ook andere, kwade, geesten ronddolen. Alleen al de reden dat profetie getoetst (1Th.5:20-21) moet worden, onderstreept dat niet alles wat geestelijk lijkt ook van de Geest afkomstig is. Gezien haar collectieve verleden, lijkt de vrouw op dit terrein kwetsbaarder te zijn dan de man. En als de 'mannen van God' echt de taak en de mogelijkheid hebben om de vrouwen tegen deze gevaren van misleiding te beschermen, dan doen vrouwen er wijs aan om de plek die God hen toewijst ook in te nemen. Voor Paulus heeft de hoofdbedekking hier alles mee te maken.

De vraag kan gesteld worden in hoeverre de bedreiging van engelen voor de vrouw in deze bedeling (die van de gemeente) een feit is. De periode waarover in Matth.24 gesproken wordt, is een andere dan die waarin wij nu leven. Maar ook christenen in onze bedeling worden geestelijk aangevallen. De tijden waarin we leven worden in 2Tim.3:1 'zwaar' (chalepos - duister, gevaarlijk, demonisch) genoemd. Denk ook aan de tijdgeest waarover in Ef.2:1-3 gesproken wordt en de geestelijke strijd die beschreven wordt in Ef.6:10-18. De aanval door geestelijke machten is er in iedere bedeling, maar de inzet en de vorm waarin de strijd tot ons komt, kan variëren.

De hoofdbedekking

Paulus grijpt de hoofdbedekking aan om de onderlinge verhoudingen tussen mannen en vrouwen in de gemeente te illustreren. De reden waarom zowel mannen als vrouwen beiden hun positie moeten innemen, is inmiddels duidelijk.

Paulus wil dat dit alleen als kennis in hoofden van gemeenteleden zit, maar hij wil het ook graag gevisualiseerd zien. Als we de passage lezen, krijgen we de indruk dat de trends in die tijd zich toespitsten op haardracht en hoofdbedekking. Ik stel me zo voor dat sommige vrouwen in de

samenkomsten geen hoofddoek meer droegen (13), of dat de haardracht van mannen en vrouwen veranderde (14-15). Paulus ziet dit soort trends niet als onschuldig, maar meent daarin de ingrediënten te herkennen van verdere aantasting van de scheppingsorde (verhouding God-mens, man-vrouw). Paulus voert in vers 14 zelfs de natuur aan als onderbouwing van zijn stellingname.

Terug naar de hoofdbedekking. Van de mannen verwacht Paulus dat ze tijdens het bidden en profeteren geen hoofdbedekking dragen; d.w.z. dat ze het bovenste deel van hun mantel of een losse hoofddoek, die buiten als bescherming diende tegen zon en wind, laten zakken en blootshoofd voor God staan. De symbolische waarde hiervan verwoordt Paulus in vers 7: 'de man is het beeld (eikon) en de heerlijkheid (doxa) van God'. Het Hoofd van de man is Christus (3), maar hij is het beeld van God (Gen.1:27), evenals dat ook van Christus zelf geldt (2Kor.4:4). God wil, als Hij met de man communiceert, spreken als met Zijn evenbeeld, iemand waarin Hij zichzelf herkent. Een man mag dit gegeven accepteren en moet derhalve bij het communiceren met God zijn hoofdbedekking af doen. Het woord 'doxa' wordt in de Bijbel ook vertaald met 'eer' (11:15) en 'glans' (15:40-41). De man - die zijn positie voor God inneemt - is een eer voor God. Door zijn houding wordt God geëerd.

Van de vrouw wordt in vers 7 niet gezegd dat zij het beeld van de man is, maar wel dat ze de heerlijkheid, de eer (doxa) van de man is. Als zij haar positie inneemt, wordt de man geëerd. Dit is geen eer ten koste van de vrouw (alsof een vrouw niet gewaardeerd zou hoeven te worden), maar moet gezien worden als het erkennen van de man in de plek die hij van God gekregen heeft; de plek die hij kan gebruiken om haar te leiden en te beschermen.

Tegenover het 'eer geven' aan de ander, staat het 'onteren' van de ander. Mannen en vrouwen die hun plaats niet innemen (getuige de wijze waarop zij anders met de hoofdbedekking omgaan), brengen hun hoofd oneer (kataischunei = schande, schaamte) toe. We vinden het hopelijk abnormaal om 'God te schande te maken'; laten we het dan net zo abnormaal vinden als dit gebeurt met de man. De vrouw die de man te schande maakt, brengt niet alleen hem, maar ook zichzelf schade toe, omdat ze kwetsbaar wordt.

De haardracht

Paulus legt de koppeling tussen de hoofdbedekking en haardracht. In vers 5 schakelt hij over van hoofdbedekking naar haardracht van de vrouw. Hij maakt een vergelijking. Het ontieren van haar hoofd (man) doordat ze geen hoofdbedekking draagt tijdens het bidden of profeteren, is vergelijkbaar met het afscheren van het haar. Vers 14-15: het dragen van lang haar door een man is voor hem een oneer (atimia - 15:43), maar het dragen van lang haar is voor de vrouw een eer (doxa). Het lange haar is voor de vrouw een sluier, toen en nu in oosterse culturen nog een duidelijke onderstreping van vrouwelijkheid. Paulus haalt de natuur er zelfs bij om dit te onderstrepen. Hij laat er in vers 6a geen twijfel over bestaan dat kortgeknipt haar voor een vrouw voor hem de zelfde symbolische betekenis heeft als het aanvechten van de scheppingsorde. Het vervolg van vers 6 lijkt ruimte te bieden om kortgeknipt haar wel of niet als lelijk (aischron - 14:35) te ervaren, maar zoals Paulus het opschrijft, is het louter een omgekeerde redenering van wat hij in vers 6a zegt. Hij laat in vers 6b de vrouw zelf meedenken in de conclusie die hij zelf al eerder getrokken heeft.

Kan het lange haar ook fungeren als hoofdbedekking?

Hoewel de vergelijking in vers 5 en 6 tussen hoofdbedekking en haardracht en het feit dat ook in vers 13-15 deze twee gegevens dicht bij elkaar staan, de suggestie kan opwekken dat lang haar kan doorgaan voor hoofdbedekking van de vrouw tijdens het bidden en profeteren, ben ik toch van mening dat het hier om twee verschillende zaken gaat.

Het dragen van lang haar door een vrouw en kort haar door een man is een op zichzelf staand feit en voor beiden komt het aspect hoofdbedekking daar bij. Een man die lang haar draagt doet zichzelf oneer aan (vers 14 - atimia), maar een man die bidt of profeteert met hoofdbedekking op, onteert (vers 4 - kataischunei) zijn Hoofd. Kort haar is voor een vrouw lelijk (vers 6 - aischron), maar door geen hoofdbedekking te dragen tijdens het bidden of profeteren onteert (vers 5 - kataischunei) ze haar hoofd. Als Paulus lang haar voor een vrouw wenselijk vindt (hij gaat van dat feit uit), dan kan hij nooit in vers 10 met de 'volmacht' het dragen van lang haar bedoelen, wat hij gaat er al van uit dat iedere vrouw dat heeft.

Haardracht en hoofdbedekking in onze tijd

Haardracht is onderhevig aan mode. Het knippen of juist niet knippen van haar is iets waarbij voor ons smaak en praktische overwegingen een rol spelen. Ik durf de stelling aan dat wat Paulus in vers 14-15 zegt ook nu nog zeggingskracht heeft: lang haar bij een vrouw onderstreept ook nu nog haar vrouwelijkheid, evenals lang haar bij een man een ander accent geeft aan zijn man-zijn.

Het gebeurt dat men de vraag stelt: 'Hoe lang is lang en wat is echt te kort?' Paulus geeft hiervoor geen afmetingen. Net als het lichaam, moet ook het haar verzorgd worden, dus ook bijvoorbeeld door het bij te punten of uit te dunnen. Als de bovengenoemde vraag voort komt uit de houding om maar zo veel mogelijk ruimte te kunnen nemen voor je eigen wensen, dan is juist de eerste Korinthebrief een toepasselijke brief om je te leren dat het niet gaat om het realiseren van mijn eigen verlangens, maar om het realiseren van Gods doel: de opbouw van de gemeente. Kan God Zijn doel bereiken met mij?!

Van de hoofdbedekking zoals die vaak in traditionele kerken gedragen wordt, kun je vaak ook niet anders zeggen dan dat het onderhevig is aan mode. Van de toenmalige eenvoudige hoofdbedekking die onderdeel uitmaakte van je dagelijkse kledij, zijn we nu verzeild geraakt in de situatie dat christenvrouwen een hoed kopen in een daarin gespecialiseerde winkel. Je hebt zomerhoeden, winterhoeden, legio modellen...en dan ook nog voor forse prijzen. De bewuste hoed wordt gedragen tijdens de kerkdienst (bij sommigen gaat de hoed thuis al op en ook daar weer af), terwijl tijdens de hele kerkdienst geen enkele vrouw hardop bidt en er al helemaal niet geprofeteerd wordt tijdens de dienst. Het zal duidelijk zijn dat deze gebruiken, hoewel ze gehouden worden uit bijbels oogpunt, weinig meer laten zien van de praktijk die Paulus in 1Kor.11 beschrijft.

Waar het ten diepste om gaat, is dat in de gemeente en ten overstaan van boze geestelijke machten duidelijk is dat zowel de vrouwen als de mannen hun plaats innemen en zo door hun houding de groei en de geestelijke gezondheid van de gemeente bevorderen.

Hoe kunnen we de positie van man en vrouw in de gemeente zichtbaar houden?

De huidige Nederlandse vrouw draagt normaliter geen hoofddoek, dus ze heeft in de samenkomsten niets bij zich wat ze makkelijk over haar hoofd kan schuiven. Het aanschaffen van een eenvoudig hoofddeksel kan hiervoor een oplossing zijn, mits het dragen van een hoofddeksel binnen de gemeente wel de signaalfunctie heeft zoals Paulus die verwoordt. Is dat niet zo, dan lijkt het me wijs om als mannen en vrouwen te overleggen hoe de signaalfunctie gewaarborgd kan blijven, maar dan op een wijze zoals die bij de gemeente past. Het feit dat in veel traditionele kerken de mannen en jongens gaan staan tijdens het bidden heeft hier iets van weg; de mannen 'staan als man voor God', terwijl de vrouwen blijven zitten. Zij kunnen, door te blijven zitten, laten zien dat ze de mannen die plek geven.

Conclusies naar aanleiding van 1 Korinthe 11:1-16

- Orde en rust in en de opbouw van gemeente geven het hoofdkader aan.
- De zaken zoals in vers 3-13 (mogelijk 14) verwoord, zijn - niet tijdgebonden - feiten.
- Bidden en profeteren zijn activiteiten die zich afspelen op geestelijk terrein.
- Met het hoofd-zijn van Christus en de man wordt voorwaardenscheppend handelen, het geven van leiding en bescherming bedoeld.
- Het gaat hier om mannen en vrouwen in het algemeen en niet alleen over gehuwden.
- Paulus sluit zich aan bij de scheppingsorde zoals die voor de zondeval is ingesteld.
- De signaalfunctie van de scheppingsorde werd in de gemeente van Korinthe zwakker.
- Vrouwen staan vanaf de zonde val kwetsbaarder tegenover verkeerde geestelijke machten, zoals engelen.
- Een man die bidt of profeteert zonder hoofdbedekking eert daarmee God, die met hem wil communiceren als met Zijn evenbeeld.
- Een vrouw die bidt of profeteert met hoofdbedekking eert de man en stelt hem in staat om zijn plaats ten gunste van haar in te nemen.
- Met lang haar wordt niet het zelfde bedoeld als hoofdbedekking.
- Lang haar onderstreept nog steeds de vrouwelijkheid van een vrouw.
- In de gemeente moet nagedachte worden over hoe de signaalfunctie van de scheppingsorde gewaarborgd blijft.

Enkele opmerkingen bij 1 Korinthe 14:34-35

Al het bovenstaande fungeert als context voor deze verzen uit hoofdstuk 14.

Zwijgen en onderdanig zijn

Zwijgen = sigao, zich stil houden.

Spreken = lalein, zie ook vers 35

Onderdanig = hupotasso, ondergeschikt aan

De wet = de boeken van Mozes, Gen.3:16 (na de val); 1Petr.3:6 - Gen.18:12

Leren = mathein, iets te weten willen komen, uitleg willen hebben

- Als we bedenken dat het van ouds gewoon was dat niet de vrouwen, maar de mannen het woord voerden in openbare bijeenkomsten, dan moet het 'shocking' geweest zijn voor mannen als Paulus om te zien dat de rollenpatronen in de gemeente van Korinthe langzamerhand verschoven. Er zit in deze teksten zeker een tijdgebonden aspect. Bezien vanuit het principe dat de man hoofd van de vrouw is (11:3) en dat het zijn taak is om haar te leiden en te beschermen, moet het voor vrouwen geen ramp zijn om te zwijgen in de gemeente met zulke zorgzame mannen in de buurt en niet in het laatst haar eigen man.
- Het profeteren in de gemeente is voor de vrouw waarschijnlijk de enige uitzondering hierop (11:5), hoewel in 14:31 alleen tot de broeders gesproken wordt (14:26). Profetie moet echter wel getoetst worden (14:29-30).
- Opmerkelijk is dat Paulus hier terug grijpt op gegevens van na de zondeval: het heersen van de man over de vrouw (wat overigens eveneens bedoeld was ter bescherming), terwijl hij in hoofdstuk 11 terug grijpt op de situatie vóór de zondeval.

Grondwoord voor heersen = imshl

- Heersen (Gen.3:16)

- Heeft bevoegdheid (Ex.21:8)

- De Heere heerst (Richt.8:23)

- Negatief gebruikt (Jes.19:4).

- Positief gebruikt (Pred.17:2)